

*Муниципальное дошкольное образовательное учреждение
«Детский сад с. Орто-Сурт»
муниципального района «Горный улус»
Республики Саха (Якутия)*

Сыаната биллибэт кылааттарын урдуктук сыаналыыбыт

Мацаны детсадын историятыттан

Биьихэ улэлээбит о5о саадын салайааччыта

Марфа Ивановна Максимова- бастакы тэрийээччи

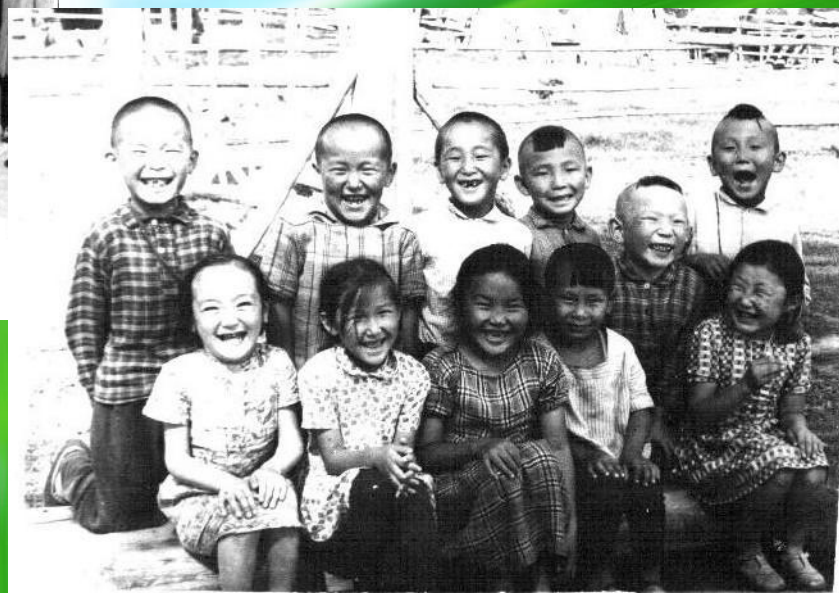
Улууска уерэбирии тута сайдан, тэнийэн барбыта. Хас биирдии нэбилиэк аайы о5ону кыра сааыттан ийтиигэ-уерэтиигэ аналлаах о5о сылдьар тэрилтэлэрэ арылланнар, о5о доруобуйата тупсарыгар куускэ улэлээн барбытара.

Биьиги нэбилиэкпитигэр аан-бастаан дет-сад 1963 сыл куьунугэр аьыллыбыта утүе угэскэ кубулуйбута. Барыта ол са5ана бэлэм буолбата5а. Элбэх тубуктэн, улэттэн, кыьал-5аттан са5аламмыта.

Мацаны деткомбинатын аан бастакы сэбиэ-диссэийинэн Марфа Ивановна Максимова ананан улэлээбитэ. Кини Аьыматтан терут-тээ5э. Саца детсад балыыьа дьизитигэр арыл-лыбыта, тереппуттэргэ угүс уерууну абалбы-та. Ол иннигэр оболору Кэптин детсадыгар ыьталлара. Тереппуттэр совхозка улэлиир буоланнар, оболорун куруутун кетүппэккэ керуулээх-истиилээх тэрилтэ5э уеруунэн ыьталлара. Марфа Ивановна биьиги детсад-пытыгар аан бастакы обону ийтиигэ-уерэтии-гэ сэмэй кылаатын киллэрбитэ, бастакы олугу уурбута. Биир сылы кыайбат кэмцэ утүе суобастаахтык улэлээбитэ.

О5олордуун кыыны атаарыы

Кыра иитиллээччилэр уеруулэрэ

Биьизхэ улэлээбит о5о саадын салайааччыта

Варвара Андреевна Сергеева

Мацаны детсадын иккис сэбиэдиссэийнэн Варвара Андреевна Сергеевна 1964-1976 сылларга ананан улэлээбитэ. Кыра саастаах о5олору Кетет, Бала5аннаах, Чокурдаах, Кэлтэгэй сайылыктарыттан барыларын хабан, кэлин детсад 45 миэстэлэммитэ: дьааьыла группатыгар-20, саадовайга – 25 о5осылдьара. Варвара Андреевна детсад уунэсайда турарыгар туруулааьан туран улэлэспитэ, туох баар сыратын о5о тэрилтэтэ сайдарыгар анаабыта, утуелээх улэтэ урдуктук сыаналанар. Бэйэтин идэтин салайар еттугэр бааьылаан саца кирбиилэри, суурээннэри киллэрбитэ. О5олорго аналлаах тээбириннэри, оонньуурдары, малы-салы булууга-талыыга элбэхтик суурбутэ-келлутэ. Сатабыллаах салайааччы, баай билиилээх педагог биьиги детсадпытыгар уьулуччу умсугуйан туран12 сыл быыстала суох салайар улэ5э хай5аллаахтык улэлээбитэ.Утуе санаалаах, мааны майгылаах, истиц сыьыаннаах бэйэтэ элбэх кьиьизхэ утуе холобур буолар. Сурэ5ин сылааьын кыра о5ону иитиигэ-уерэтиигэ анаабыта. Педагогическай улэ ветерана кун бугунугэр диэри дьон бар5а махталын, утуе алгыьын ылар. Кини биьизхэ улэлээбит утуе кэмнэрэ хаьан да умнуллубаттар - история кэрэ кэрэьитэ, тыыннаах айымньыта буолар.

В.А.Сергеева салайар кэмигэр

Сайыны уцкуулээн айхаллыыбыт

Биьнэхэ улэлээбит о5о саадын салайааччыта

Клара Дмитриевна Христофорова

Клара Дмитриевна Мацаны детсадыгар 1976-1985 сылларга сэбиэдиссэйдээбитэ. Кини бэйэтэ ураты керуулээх-истиилээх, айыл5аттан айдарыылаах, айар дьо5урдаах, талба талааннаах салайааччы этэ. Кини ке5улээьининэн детсад коллектива араас концертарга, куонкурустарга, фестивалларга инники куюеццэ тахсара. Клара Дмитриевна элбэх улэьитин кэрэ эйгэтигэр уьуйбута, угус талааннары арийбыта. Кини са5анаа5ы улэьиттэр бары сценаттан туспэттэрэ. Улэьиттэр о5олоругар утуе холобур буоланнар, о5о талаана, дьо5ура сайдарыгар улахан оруолу биэрбиттэрэ. О5о ордук аптаах остуоруйаны элбэхтик истибит, ылба5ай ырыа5а ылларбыт, уцкуу абылацар куустарбыт, хьооону хьоуйбут, уруьуйдаан уьуйуллуьут, салгыбакка оонньообут буолла5ына кэрэни кэрэхсии, таптыы, сугуруйэ уерэнэр диэн сыаллаах-соруктаах улэлээбиттэрэ. Кини кэмнээ5и коллектив ураты кылааты киллэрбитэ. Кини норуот культуурата, фольклора сайдарыгар кэккэ улэлэспитэ: о5о сахалыы сайдар эйгэтин, муннугун туспа тэрийбитэ, матырыяалларын хомуйан араас альбомнары, паапкалары таьаарбыта.

**Биир ньыгыл коллектив угус куонкурустар
кыайылаахтара**

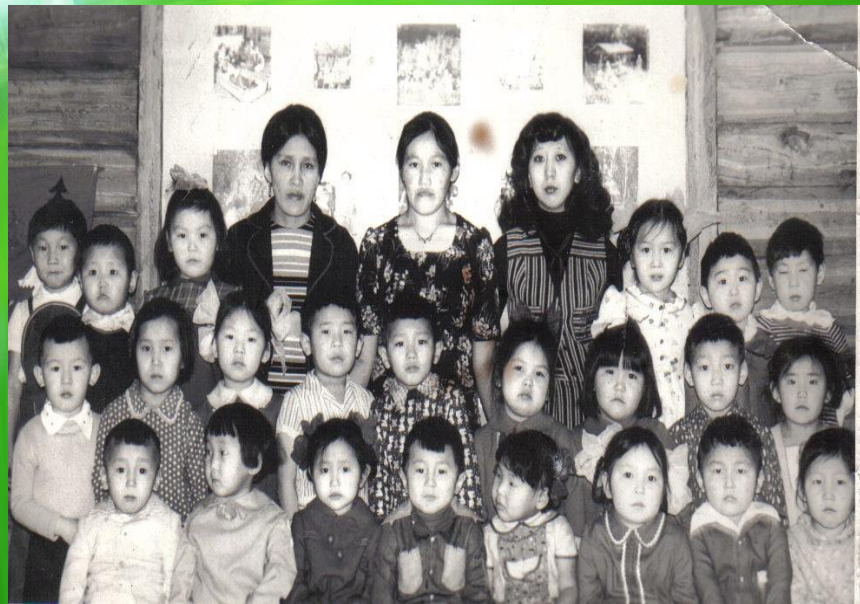
Биьихэ улэлээбит о5о саадын салайааччыта

Капиталина Петровна Баишева

Усть-Яна оройуонугар, Казачье бeъуелэгиттэн теруттээх. Идэтинэн – иитээччи. Педагог идэтин киэцник баъылаабыта. Сахалыы детсад оболоругар аан-бастаан «Учимся говорить по-русски» методической улэ автора. Бу улэтэ Казань куоракка урдуктук биьирэммитэ. Мацаны детсадыгар 1985-2001 ер сыллар усталарыгар уьуннук улэлээбит сэбиэдиссэй. Кини депутатынан талыллан баарабай тутуулары туруорсубута. Ол курдук, саца тутуулаах 2 детсады, кухняны улэ-бэ киллэрбитэ. Детсад материальной-технической базата сайдарыгар, хацыырыгар сэмэй кылаатын киллэрбит бастыц салайааччы. Нэьилиэк биир бастыц общественницата. Уонтан тахса сыл дьахталлар тумсуулэрин председателинэн быыстала суох улэлээбитэ. Урдук ситиьилэрин туоьулуур улуустан, республикаттан сурдээх элбэх бочуотунай грамоталаах, набараадалаах. Педагогической улэ ветерана, Орто-Сурт нэьилиэгин Бочуотунай гражданина Капиталина Петровна нэьилиэк сайдыытыгар суцкэн улэлэри киллэрбитэ. Сатабыллаах, бэриниилээх, килбиэннээх салайааччыннан киэцник биллэр.

Бастыц улэлээх коллектив утуе холобур буолара

Олохтоох ветеран ахтыгта

Биьиги нэьилиэкпитигэр аан бастакы о5о саада 1963 сыллаахха бала5ан ыйыгар аьыллы-быта. Ол са5ана о5о саада 25 миэстэлээ5э. Аан бастакы сэбиэдиссэьинэн Максимова Марфа Ивановна улэлээбитэ. Олохтоох о5о саадыгар о5олору 3 саастарыттан 7-гэр диэри хабан, тууннэри-кунустэри о5ону ийтиигэ кыьамньылаахтык туруьан улэлэьэрбит. Детсады илиин-нэн оттоллоро, бэрт ыарахаттары керсербут уонна сурдээх эппиэтинэстээх этэ. О5олорго анаан утуйар оронноро суо5а. Ону кэлин улэлэспит, манна оройуон уерэ5эриитин дьабалтатынан улэлии кэлбит о5о саадын сэбиэдиссэьэ Варвара Андреевна Сергеева, олохтоох тереппуттэн, Мария Егоровна а5атыгар утуйар ороннору оцотторбута. Улахан мал-сал суо5а, уксун тереппут-тэргэ эбэтэр уус соьус дьоццо кердеьен оцоттороллоро.

Мин 1966 сыллаахтан 1987 сылга диэри тохтообокко бу детсадка улэлээбитим. Улэлиир кэммэр элбэх сэбиэдиссэьдэр, иитээччилэр улэлээбиттэрэ: Сергеева В.А., Христофорова К.Д., Капитонова Н.С., Корнилова Е.И., Баишева К.П., Баишева М.А., Ноговицына М.Т. Техулэьиттэр-тэн : Алексеева М.Н., Дмитриева А.А., Иванова И.А. ер кэмнэргэ утумнаахтык улэлээбиттэрэ. Мин уксугэр поварынан улэлээн пенсия5а тахсыбытым. Совхозтааьын са5ана тереппуттэр о5олорун детсадка биэрэн абыраналлара. О5о манна ордук керуулээ5э уонна септеех ийтиини-уерэтиини кыра сааьыттан барара. О5олорго анаан оонньуурдар суохтара, маьынан, туоьунан оцоьуллубут оонньуурдарынан о5олор куну быьа оонньоон биэрэллэрэ. Онтон 70-с сыллар са5аланыыларыттан о5о сайдар эйгэтэ сайдан, тупсан уонна улахан бол5омто5о ууруллан барбыта. Бу детсадка сылдьаннар о5олор биирдэ да улаханньык ыалдьан кербетехтэре. О5оло-ру тууннэри-кунустэри керербут. Билигин санаан кердеххе оччотооьу о5олор быдан доруобай эбиттэр уонна куруутун кетуппэккэ толору сылдьаллара.

Элбэх улэьиттээх улахан, эйэлээх коллективка улэлээбитим.Билигин олохпут сайдарын, тупсарын тухары детсад улэтэ быдан чэлгийбит. Аны кыра сиэним Иза саца сандаарбыт бэр-тээхэй детсадка уерэ-кете сылдьар, элбэьи билэргэ билицэттэн уерэнэр. Миигин коллекти-вым саныырыттан олус уерэбин, эдэр сааспын детсад улэтигэр анааьыт буоламмын.

Алексеева Акулина Андреевна, улэ ветерана.

**Олимпийскай сыл
кыайыылара**

АьаБас дьарыкка сацаны билэбит, сайдабыт

**«Тылга уьуйуу – сайды терде» программаны
табыгастаахтык тацан о5о тыла сайдарыгар септеех
хардыыны киллэрбиппит
(1999 – 2003 с.)**

Тереебут тылынан сацарыы, кинини таптааьын о5о тереебут-уескээбит алаа дьизиттэн, ийэ-а5а иитиититтэн бэриллэр уонна оскуола5а киириэн иннинээ5и тэрилтэтигэр, оскуола5а сал5анар.

О5о саныыр санаатын, тугу билбитин-кербутун сааьылаан, уустаан-ураннаан, бэргэн хомо5ой тылларынан кэпсиир уеруйэ5и сайыннарыы, тереебут тылы дирицник биллэри, ийэ тыл имэцин ицэри – иитээччи сурун сорууга.

Тереебут тыл угэстэрин биллэрэргэ норуот уус-уран айымньытын билии, таптааьын улахан оруолу ылар. Саха фольклора баайын, фантазията киэцин билиьиннэри иити сурун хайысхатынан буолар. Биьиги бу программаны аттаран табыгастаахтык киллэрэн, иитээччилэри маннык хайысханнан улэлииллэригэр проект-былаан оцостубутум. Ити программаны олоххо киллэрэн, чинчийэн, тацан элбэ5и ситиспитим. Бары иитээччилэр программаны тацан улэлииллэрэ.

Баишева М.А.-«Тылга уьуйуу» хайысхатынан улэлээбитэ. Сурун сыала-соруга: О5ону чуолкайдык сацардан, тыл саппааьын байытан, ситимнээх сацаны сайыннарыы. Алексеева М.М.- «Тиц мэини-чээннэр» о5о драммкружогун салайааччыта. Сурун сыала-соруга: О5о5о драматизация кеметунэн о5о5о кистэнэ сылдьар ис эйгэтин арыян артистическай талааннарын уонна дьо5урдарын кердерен, о5олор бэйэлэрэ айбыт остуоруйаларын драматизациялаан таааралларын ситиьин. Дирицник улэлэспит иитээччи Корнилова Е.И.- «О5ону экологическай культура5а иити». Сыала: О5ону кыра сааьыттан тереебут айыл5а5а дьиц чахчы киьилии сыьыаннаах, экологическай культуралаах буоларга иити; о5о ей-санаа, сиэр-майгы, эт-хаан еттунэн тегуруччу сайдыылаах айыл5а о5ото буола улаатарыгар уерэти. Кини «Айыл5а хоьун» арыян, айыл5а5а сыьыаннаах пособиялары оцостубута, экологическай иитини о5о5о умсугутан киллэрбитэ. Александрова З.С.- «О5ону кэрэ эйгэтигэр иитииннэн» улэлээбитэ. Сыала-соруга: Музыка5а о5о ейун-санаатын тардыы, кэрэни ейдуургэ уерэти. Итини таьынан бэйэм «Тереппут лекторийын» салайарым. Манны о5о дькэ5э тыл еттунэн сайдарыгар аналлаах муннуктары тэрийиилэрин ситиьэрим, хас биирдии о5о5о анал библиотекаларын ирдиирим.

«Тылга уьуйуу – сайды терде» программа барыла биьирэнэн улууска киэцник тар5аммыта. «Тылга уьуйуу – сайды терде» программаны табыгастаахтык тацан о5о тыла сайдарыгар септеех хардыыны киллэрбиппит.

К.П.Баишева, о5о саадын сэбиэдиссэйэ.

Оскуола уонна оҕо саада бииргэ улэлээһиннэрэ.

Биьиги детсадпыт оскуоланы кытары бииргэ сибээстээхтик, бииргэ тумсуулээхтик 1995 сылтан улэлиир. Оскуоланы кытары оҕо саада хардарыта улэлээһиннэрэ оҕону уерэтиигэ-иитиигэ улахан суолтаны биэрэллэрэ.

Ол сабана методической холбоьук салайааччыларынан начаалынай кылаас учуутала П.Н.Баишева уонна детсад сэбиэдиссэйэ К.П.Баишева дьяныардаахтык ылсыьан улэлээбиттэрэ. Кинилэр бииргэ тумсэн, субэлэьэн сыллаабы былааны септеехтук киллэрэн оцороллоро. Хардарыта уруоктарга, дьярыктаныыларга бииргэ улэлээьин улэтин киэцник тэрийэн ыьталлара. Бастакы тематической тумсуулэри оцоруу ордук интэриэьинэйдик, кедьуустээхтик барбыта. Ол курдук оскуола алын кылааьын учууталлара, оҕо саадын иитээччилэрэ тумсэн оҕону иитиигэ-уерэтиигэ аналлаах улэлэрин опыттарын тарьаталлара: П.Н.Баишева-«Уерэтии саца технологияларын», М.А.Баишева - «Подготовка мелкой моторики рук дошкольника к обучению письму», Е.И.Корнилова-«Айылба уонна кьиь», Н.И.Васильева - «Сайыннарыылаах уерэтии-олох ирдэбилэ», М.М.Алексеева -«Айылба кыылларын, кетердерун хоьуйан оонньоон кердеруу», О.А.Захарова- «Сайыннарыылаах эйгэ – оҕо кьиь быьыытынан сайдар терутэ». «Аьаьас аан» куннэрэ, оскуолаба киирээччилэргэ уерэххэ бэлэмнэрин билэргэ дьярыктаныыларынан аналэстааьыны оцоруута, психологи кытта субэлэьии хардарыта улэлээьицэ туьалаах кемену киллэриттэрэ, проблематтан тахсарга араас хайысхалаах улэлэри ыьталлара. Сыл тумугэр «Тегурук остуолга» барбыт улэ ырытыллара, кэлэр сылга бииргэ улэлэьэргэ былаан оцобуллара.

К.П.Баишева

Проведение 1 КМО среди детских садов п.Кептин и п.Маганы.

Кустовое методическое объединение среди ДОО проводится с целью:

- Освоение новых содержаний, технологий и методов педагогической деятельности по направлению работы;**
- Содействие обеспечению профессионального, культурного и творческого роста педагогов;**
- Совершенствование методики проведения различных форм методических работ и их образовательно-методического обеспечения.**

Первое КМО среди детских садов п.Кептин и п.Маганы проводилось в 1989 году в детском саду п.Кептин. Ответственным была заведующая детсадом С.В.Сидорова (Кептин).

КМО проводилось по теме: «Воспитание детей в разновозрастной группе». В плане входили лучшие опыты работы таких воспитателей как: «Особенности обучения в старшей разновозрастной группе» - И.Д.Ивановой, «Планирование и организация занятий» – С.В.Сидоровой, «Создание условий и организация сюжетно-ролевых игр в смешанной группе» - Е.И.Корниловой, «Использование игровых приемов при проведении занятий по развитию речи в ясельной группе» – В.И.Парфеновой, «Комбинированное занятие в старшей группе по развитию речи и изо – З.С.Степановой. После распространения опыта работы на «Круглом столе» обсудили работы и обменялись опытом. Первое КМО проводился на высоком уровне, отмечались лучшие педагогические работы обеих детсадов.

К.П.Баишева, заведующая детсадом

Обучение детей русскому языку с использованием игры на занятиях.

(Из опыта работы воспитателя К.П.Баишевой, 1980 г.)

В нашем детском саду впервые проводился углубленное обучение русскому языку в 1980 году замечательным воспитателем Капиталиной Петровной Баишевой.

Главными задачами работы являлись:

- Закрепление умения и навыки русской речи; упражнение детей в правильном произношении отдельных звуков, слогов и типовых фраз;
- индивидуальное исправление ошибки в русской речи. Уделялось внимание в игровой форме работы.

Дети свободно двигаясь и играя произносили слова, проводились интересные игры-занятия, использовали стишки, музыкально-хороводные песни, загадки, способствующие закреплению правильного произношения русских слов. Для развития речи она использовала художественную литературу на русском языке, показывала диафильмы из русских сказок, проводила показ кукольного театра, широко использовала дидактические игры с классификацией предметов, учила детей рассказывать по картине, по иллюстрации книг. По математике дети легко вели на русском языке счет от одного до десяти, определили размеры, различали цвета. Таким образом, Капиталина Петровна на занятиях проводила большую работу по закреплению навыков русской речи. Богатая и разнообразная форма работы в детском саду играет важную роль в освоении русской речи. Опытный воспитатель не только ограничивала занятием, а продолжала работу с детьми в повседневной жизни.

Методическое пособие Капиталины Петровны «Учимся говорить по-русски» высоко оценено в г.Казане. За эту работу ей присуждена номинация «Лучший по профессии». Именно с такими приемами и методикой она добилась положительных результатов к обучению русскому языку как второму языку в дошкольном возрасте.

М.Н.Дьяконова

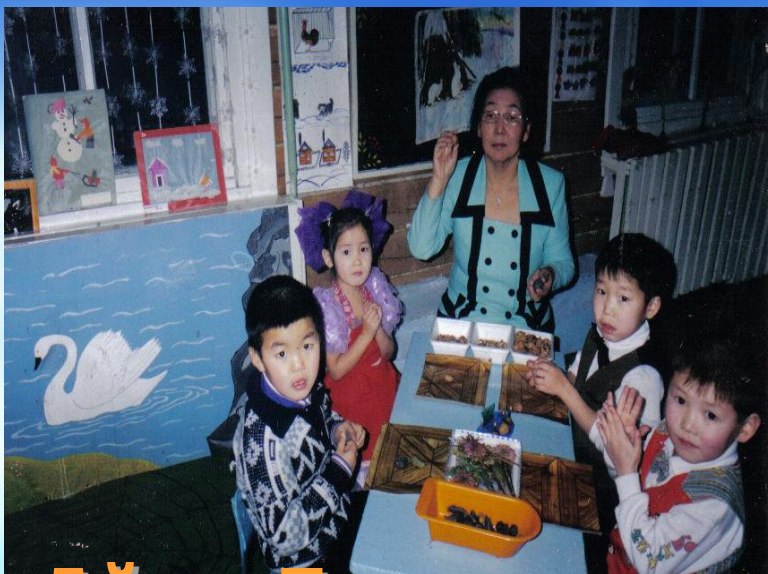
Биьиги киэн туттар иитээччибит – Корнилова Елена Ильинична

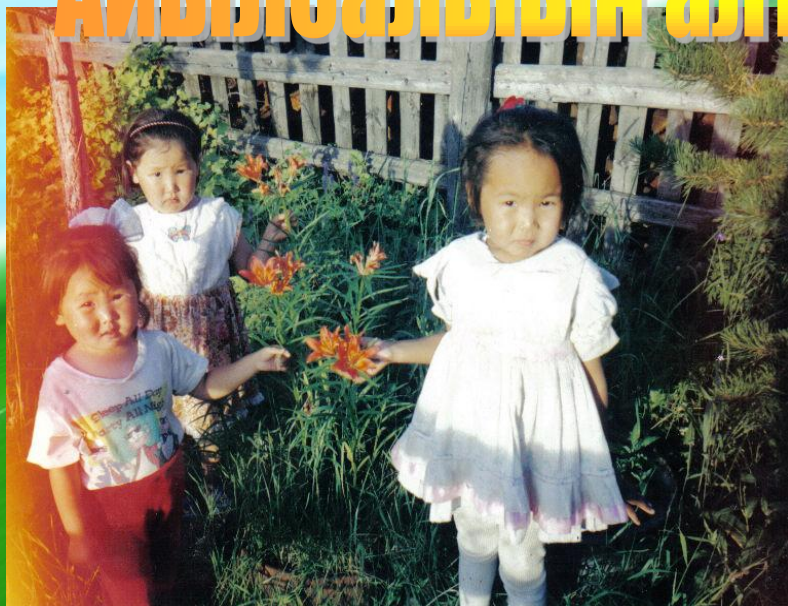
Бастакы педагог-эколог

Оболору экологической культураҕа иити

Айылбалыын алтыыы педагогиката

Мин уонна айылҕа

О5ону сахалыы культуура5а иитии

Фолклорга уёуу

